

UČITELJSKI T O V A R Š.

~~~~~  
List za šolo in dom.

~~~~~  
Izhaja 1. in 15. dne vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

~~~~~
Tečaj VIII. V Ljubljani 15. januarja 1868. List 2.

~~~~~ Gena nesreče.

Nikdár ne bahaj sreče se preveč,
Le malo ur nje solnce svetlo sije,
Oblák nesreče kmali ga zakrije,
In v sèrcu up ugasne ti bliščeč.

Kar zgolj veselje ti je pred biló,
Budí ti v sèrcu žalne zdaj spomine ;
Ko svoje sreče gledaš razvaline,
Še zgubo nje občutiš bolj britkó.

Nikár obupať nima ti sercé!
Korist nesreča tudi ima svojo:
Le ona skaže svetu ceno tvojo —
V nesreče šoli ur'jo se možjé.

J. Cimperman.

S kom je šola v zvezi.

Ljudska šola je v sredi med družino in srenjo, med cerkvijo in deržavo; tedaj je v zvezi

1) z družinskim življenjem, iz ktereга izhaja. Naj prva otroška izreja, se vé da, je v domačem družinskem življenji. Vsak družinski oče je poglavar in učitelj pri svoji družini, in vsaka mati je varuška in odgojiteljica svojih otročičev. Ko pridejo otroci v šolo, prevzame velik del te domače izreje šola, ktera mora z družinsko izrejo vedno sklenjena biti.

Šola si mora prizadevati, da pozná posamesne in vkupne družinske razmere. Potem pa je njena dolžnost, da se, kolikor je mogoče in primerno, vjema z domačo izrejo in da dopolnjuje, dostavlja in popravlja tam, kjer vidi, da je pomanjkljiva ali celó slaba. Ena naj poglobitvitejših dolžnosti, ki jih ima šola do družine, je ta, da se dobrim otrokom s šolsko odgojo ne pokvari ali da se jim celó ne umori pravi živelj ali značaj družinskega življenja.

2) Šola je v zvezi s srenjo, to je: ona mora imeti vedno pred očmi podobo dobrih, srečnih srenjčanov. Kakoršnih srenjčanov si šola želi za sé in sploh za vse koristno in pravo v sedanjem času, takih naj si izreja iz sedanjih otrok za prihodnje čase. Vsak kraj pa ima še svoje posebne razmere, torej mora tudi té šola dobro poznati in se po njih ravnati.

3) Šola naj se združuje v vsem in povsod s pravim cerkvenim duhom. Ona naj se s cerkvijo vred trudi, da izreja dobre kristijane. Sverho ali namembo, katero si izveršuje cerkev pri svojih udih, da jih napeljuje k pobožnemu in edino srečnemu časnemu in večnemu življenju, naj si stavi tudi šola na čelo svoje naloge. Žalibog pa jih je tudi med učenjaki sedanjí čas mnogo, ki menijo, da je človek le sam sebi namenjen, ter otroke tudi po tem vodilu vzrejajo. To pa je zeló napačno. Po taki izreji se živi častilakomnost, neizmerno uživanje sedanjega življenja, prevroči pohlep po blagu i. t. d., kar vse je človeku prej ali slej v pogubo. Prava, kerščanska izreja je vsa drugačna; ona približuje človeka k Bogu, kateri je prava ali izvirna podoba, resnica in ljubezen. Namen kerščanske izreje je: otrokom naj se daje podlaga za vse, kar morajo biti v poznejem domačem, srenjskem, cerkvenem in državnem življenju. Kerščanska izreja se nikakor ne more ločiti ne od domače, ne od šolske izreje, kajti ona pospešuje obojo. To resnico poterjuje zgodovina in jo pripoznavajo vsi naj boljši modrijani vseh časov.

4) Tudi država ima pravico do šole, ker hoče, da bi ji šola izrejala dobre državljane. Za tega voljo je šola zvezana tudi z državo. Prav prazen se pametnemu človeku zdi prepis, čegava je šola, cerkvena, ali državna. Cerkev in država jo imate po svoje v lastini. Cerkev mora doverševati prave državine namene, država pa tudi cerkvi ne sme bra-

niti, da bi po svoji dolžnosti in nalogi ne mogla skerbeti za pravo kerščansko izrejo.

Šola se mora tedaj združevati z družinskim življenjem, s srenjo, s cerkvijo in z državo. Kjer se le eden teh delov zanemarja, šola ne more izvrševati svoje zverhe in ne more biti to, kar bi morala biti. P.

Omika in podučevanje v jutrovih deželah.

Dunajski časnik „Zukunft“, ki se poteguje za slavjanske pravice, je omenjal ne davno v nekem svojem broji tudi neobrazženost jutrovih deželá, in marsikteremu naših pridnih bralcev bode gotovo všeč, da izvé, kako napreduje podučevanje v daljnih jutrovih krajih.

V Libanonu prebivata dva národa: Maroniti (katoliki in protestantje) in pa Druzi. Maroniti so majhen, pa čverst rod, ki se je razširil po libanonskih višinah noter doli do Druzov; dobili so imé od samostana sv. Marona, in so največ katoliške vere. V Libanonu je sosebnó sedanji čas zeló malo stalnega mirú, in zavoljo tega peša in oslabljuje vse, pa osebno — duševna izomika. — Šole v Turčiji so naj več privatne in pa takoimenovane srenjske šole, ter so v zeló revnem stanu, kajti država stori za šole ravno toliko, kot nič. Kerščanski národi si tú pomagajo, kolikor morejo po svojih slabih zmožnostih — in imajo nekoliko bolj dobrih zavodov. V Bulgariji, Tesaliji, Macedoniji in Epiru nahajajo se početne šole na kmetih še v precej zdatnem številu.

Pa vse drugače je to v Aziji. — Tú so kristijani v manjščini, in živé v jako razkropljenih skupščinah. Spoznovavci Izlama ne dovolijo radi, da bi si kristijani napravljali potrebnih šol, in če je tudi kje kakošna šola, stoji na jako slabih in polzkih tleh.

V Libanonu so muhometanci v manjščini, ali tú so zopet druge homatije, ovirajoče vso duševno izomiko in plodnosno delovanje na duševnem polji. — Večina libanonskih prebivalcev ne zna niti brati niti pisati. Pervi in glavni vzrok tega zastanka je, da so še le pred malo leti šole vstrojili, pa drugi vzrok je, da v teh krajih ne vidijo radi kakovega učenjaka.

Maroniti imajo pet semenišč, kaloliški Greki imajo eno samo semenišče, in ravno tako tudi katoliški Armenci; pravoverci imajo tudi le eno semenišče in to v Der-Šerfeju.

Podučevanje v omenjenih zavodih, v katerih se večidel svečeniki in učitelji izrejšajo, je brezplačilno — pa tako slabo, da iz teh izrejšališč ne pride ne en dober rejnik, še manje pa dober svečenik. V navedenih izrejšališčih se podučuje veliko; poleg arabščine, latinščine, laščine in francoščine, se uči tudi modroslovje, umoslovje in bogoslovje. Toda z lahko vestjo se sme reči, da ga v teh zavodih ni učitelja, ki bi bil kos svojemu nauku.

V veliko boljem stanu je zavod v Anturi, ki so ga ustanovili č. oo. Lazaristi in pa v Gaziru, ustanovljen od očetov družbe Jezusove. Učni jezik v teh zavodih je francoski. Obadva omenjena zavoda imata zmožne in izvedene učitelje. — Ljudskih učilnic je v Libanonu zelo malo. Ves nauk je le v pisanji, branji in veroznanstvu. V Ramaru je pet normalk za dečke; šesta je le za dekleta, ktero so ustanovile sestre tako zvanega sv. Jožefovega reda. Pravoverniki imajo le eno samo dobro vredjeno šolo v Suk-El-Garbu.

Protestantje imajo v teh krajih še najboljše šole. Njihova šola v Abey-u se sme z vsako drugo protestantovsko v Nemčiji ponašati.

Druzi niso imeli do sedaj prav nobene šole; še le pred kratkem ustanovil jim je Davud Paša učilnico v Abey-u, ki se po svojem začetniku imenuje „Daoudiáš“. — Muhametanci so v jutrovih deželah še vedno v naj večji nevednosti in temi. Bojè se luči, ter mislijo, da bi pred blaženimi žarki vse oblaževavne omike za večno vtanili.

Tu imaš, dragi slovenski učitelj, le poveršno podobo o izobraževanju prostega ljudstva v jutrovih deželah, kakor sem jo posnel po dunajski „Zukunfti“, ktera pravi, da se bolj natančna slika iz enake dežele, kot je Turčija, ne dá posneti.

Ivan T.

Stari in mladi Slovenec.

Stari Slovenec. Star sem, doživel sem menda tudi. Pred nekaj leti so me hotli nekteri povzdigniti še celo na vladarski prestol slovanski, pa sedaj je potihnilo vse. Vidim, da se mi

tega ni več bati. In ti, sinko moj! si dorastel. Vedel si se doslej dobro, napredoval si nekaj časa že prav marljivo, bolje celo, kakor tvoj brat na jutru. Idi z menoj v hram*). Imam še nekaj, kakor se mi zdi, dobrega blaga. Izberi si ga; dati ti ga hočem. Ravnaj z njim v prihodnje, kakor veš in znaš.

Mladi Slovenec. Hvala, prelepa hvala bodi Vam, čestiti Oče! Česar sem želel, sedaj se ima zgoditi. Tolikrat sem mislil, kako naj ravnam, da si nekoliko opomorem, pa nisem mogel, ker nisem imel. Vi imate še dokaj lepega blaga. Ker mi ga sedaj hočete prepustiti, blagor Vam! Obljubim, da ga bom obračal vedno Vam na čast, sebi pa v prid. Toda vsega — kar od kraja — nočem, pa mi ga tudi ni treba.

Oče. Toraj pravim, da si ga izberi.

A.

A.

Sin. Perva pismenka Vaša je tudi moja; ali jaz bi rad tudi prvo Vašo besedico, ki se glasi *a*.

O. Prav! Nekterikrat si jo že pisal, pa strahoma, kakor se mi je dozdevalo. *A* (scr. thema pronom. tertiae pers.) je tvoj *in et*, etiam, pa sed, vero, *da* ut itd. Piši in govori jo v vseh teh pomenih vsaj večkrat, in pusti svoj prepogostni *da-da-dá*, in *pa-pa-pa!*

Azbuka.

S. To je slovanska abeceda, bodi si cirilska, bodi si glagolska, po prvih dveh pismenih ali čerkah: alphabetum, kakor pravim jaz abeceda, in azbukovnik (azübukovinikü**), alphabetarium) je moj abecednik.

B.

Bagrū.

S. *Bagrū*, bagrēnica purpura, vestis purpurea, byssus; bagrovū, bogrēnū purpureus, bagriti — ovati, — se rubefacere, bagrenorodnū πορφυρογέννητος in purpura natus.

O. Namest *bager*, *bagren* — si rabil doslej škerlat, škerlatast, menda iz arabskega sikarlát, nem. Scharlach. Rus ima tudi *bager*, *bagrec* itd. (scr. bhadž urere).

*) Radices (1845) in Lexicon palaeosloven. (1862—1865) Miklosich.

**) ě beri kakor en, ů kakor on, ĩ na kratko kakor v besedi sit, ů kakor v besedi kes, ě kakor naše e v besedah vest, lep, y skoro tako kakor nemški ů ali česki y.

Bajati.

S. Imam svoje *bajce* in *bajarje*, ki mi pripovedujejo vsakoršne *bajke* fabulae; zakaj bi ne rabil tudi glagola *bajati* fabulari, incantare, mederi. Metelko piše, da se z *bajati* incantare vjema *baliti* curare, mederi.

O. *Bajati* (scr. bhâ, bhas splendere, bhaš loqui gr. φη-μί, lat. fari) imajo tudi drugi Slovani. In saj je brati že v tvojih brizinskih spominkih *balij* medicus zdravnik, in *balovanije* medicina zdravilo. Dosedanje tvoje zagovarjati, zagovarjavec mi pa celo ni všeč, ker ima svoj pomen.

S. Iz *bajati* je tudi *basni* fabula, incantatio, basniti, basnosloviti, basnoslovü mythologus, basnoslovije mythologia; pa basni sloviti, dêjati, tvoriti, zmišljati fabulas fingere itd.

Bedro.

S. Mislim, da je novoslovenski le srednjega spola, ne pa tudi ženskega, kakor imate staroslovenski *bedra* f. (In dial. neosl. est gen. fem. uti in boh. olim erat. Mikl. Rad. 2). Morebiti je *bedra* množno namesti pravičnega dvojnega števila *bedrê*, *bedri* kakor *roke*, *persa* itd.

Bezû.

O. Sicer izpuščaš *r* n. pr. čeda, češnja, čez, kjer ga drugi Slovani pišejo; v tej (scr. bah-is extra) pa ga imaš skoraj vedno.

S. Pisal sem časi že tudi *bez*, in čem ga rabiti poslej večkrat.

Besêda.

S. Skoraj poskočil sem, radovaje se lepih pomenov Vaše staroslovenske *besede*. Dostikrat se mi je tesna godila, kadar me je vabil sosed Nemeč na kako „Abendunterhaltung“, v — se vé da — nemško „Kasino, Ressource, Soirée“; a sedaj vidim, da mi vse to lepo zaznamnja Vaša *besêda*.

O. *Besêda* (scr. bhas splendere, bhaš loqui, Dobrovsky bezû in sêdêti) ima naslednje pomene: verbum, effatum, sermo, oratio, argumentum, conversatio, colloquium, lingua. Povém ti jih latinski, ker so lahko uméti.

S. Pač res. Izrek, izgovorilo — mi ni nikdar všeč bilo. Ima lepo *besedo*; beseda mu gladko teče; gremo v besedo, snočna beseda je bila prav krasna; bili smo v besedi, dans

imamo spet besedo; imava besedo, besedo sem mu dal; s to besedo ga je udaril, zmogel itd. Slovenska, latinska beseda; to je mož beseda itd. Pobral Vam bom tudi *besediti*, besedovati kom o čem, besediv eloquens, besedljiv disserendi cupidus, besedoven colloquens, besednik rhetor, besedovnik itd., ker so že tako moje, a pisal jih bom po svoje.

Zemljepisje v ljudski šoli.

§. 3.

Ravnina, višava in nižava, hrib, breg, dol, dolina, holm, grič, gorica, berdo, klanec, reber.

Na Ravnopolji so imeli Janezkov oče hišo, in okoli hiše vert, polje, travnike in loge. Vendar so mu oče pravili, da hodijo v goro po derva in da poleti živino gonijo na planine.

Rad bi bil tudi on poznal gorate kraje, in prosi očeta, da bi smel z njimi v goro, kedar pojdejo derva sekati. Oče mu dovolijo, in Janezek veselo teče z očetom, ko sekiró v roko vzamejo in se v gojzd napravljajo. Ko prideta s travnikov, začneta v goro stopati. Vroče jima prihaja, in Janezek si briše pot s čela; vendar veselo naprej skače, ker višje in višje stopata, in pogled se jima je odpiral na ravnino, na kateri je rastle rumeno žito, in na lepe zelene travnike. Postojita malo, in Janezek pravi: Oče, tukaj pa svet ni tako raven, kakor okoli naše hiše.

Oče. I kaj pa da ne. Vendar se imenuje svet, če nima posebnih in zdatnih višav ali nižav, ravno polje ali ravnina, dasiravno ni tako ravno, kakor po dvorišču. Če je pa svet precej višej kakor ravnina, se pa imenuje hrib. Manjši hrib je grič (ali holm), večji hrib pa gora; tedaj je gorica majhna gora. Poglej uni hrib tam, kjer zjutraj solnce zagledamo, kako se vzdiguje iz ravnine, kakor da bi bil iz tal skipel. Pravimo mu holm ali holmec. Na njegovem verhu stoji lepa cerkva, in vas pod hribom se pa imenuje „Pod holmcem“. Po navadi pa imenujemo holm manjši hrib ali grič, in v domačem kraji je vsaka gorica gora, n. pr. Šmarjetna, limbarska gora.

J. Ali je breg tudi gora?

O. Kedar v goro gremo, pravimo da gremo v breg; breg je tedaj vse, kar se vzdiguje nad navadno ravnino, in če se tak breg na dolgo razteguje, se imenuje brežina. Za to tudi pravimo kraj vodá breg, ker je kraj ob vodi po navadno višji, kakor vodeno serkalo. Tedaj je ljubljancini ali savski breg, pa so tudi morski bregovi. V hrib pa gremo po klancu; če je pa sterme, se mu pa pravi reber. Preden začnemo v goro stopati, pridemo v podnožje gore ali v podgóro.

J. Poglejte, oče, kje, kamor se solnce zvečer skriva, tam pa je holmec za holmcem in med njimi pa so nižave.

O. Med griči in holmci so doli ali doline; tak kraj pa je holméast ali sódolinast, ker holmi so tam kaj nizki, in vse je v majhnih dolinah. Hrib, ki ima podolgast vérh in se pri enem kraji naslanja na druge hribe, se imenuje sleme, ker je nekako podoben slemenu pri strehi. Tedaj Slom, Slemšek (hrib pri Vačjih) podolžen hrib.

Poznaš sedaj manjši hribe ali griče, holme in griče; veš tudi, kaj je podgóra, verh in sleme. Če pa hočeš več gore viditi in poznati, boš moral pa še veliko višjeji stopati in bolj truditi se.

J. Prav rad.

§. 4.

Goré, gorovje, berda, visoka ravan, sedla, herbet ali greben, slemena, verhunci ali veršaci.

Ko oče gredo v planine, vzamejo tudi Janezka saboji. Že od dalječ mu kažejo goré, po katerih bota hodila.

J. To pa so večji hribi od taistih, na katerih sva bila uni dan, in kar nič ne morem viditi, kje da se te gore začnajo, in kje da nehajo.

O. To ni ena sama gora, timveč to je celo gorovje. V tem gorovji je pa veliko večjih ali manjših gorá, ktere svoje glave molé vkviško in se vzdigujejo nad drugimi gorami. Med temi hribi se pa vijejo tudi bolj široke in ozke doline, dokler se popolnoma ne zgubé v hribe.

J. Vidim pa veliko manjših gorá in gričev, preden se začnajo veliki hribi.

O. Da! Marsikteri breg bova še zadej pustila, in po marsikterem klancu in rebri bova stopala, preden prideva do planin. Vendar pot ne bo tako huda, kakor si misliš. Včasih

pojdeva navzdol in tudi po ravnem in iz podnožja gór prideva najprej do berdov.

J. Kakšna so pa ta berda?

O. Večji hrib se, kakor tukaj vidiš, polagama spušča v ravnino, verstí se tukaj grič za gričem in to pa imenujemo podberdje ali podgričje. Vas na takih berdih se imenuje na Berdu, pod Berdom ali za Berdom, in taki berdoviti kraji so dostikrat prav lepo obdelani. Na teh berdih, kamor sedaj prideva, sicer ne raste žlahno sadje kakor na Berdih na Goriškem, imajo pa berdarji tukaj lepe senokoše.

Med temi pogovori preideta do berda, jo mahneta po hudem klancu in prideta do ravní.

J. Tukaj je pa kaj prijetno hoditi; je tako ravno, kakor pri nas domá, in vendar sva že toliko časa na kviško stopala, poglejte nazaj, kako visoko sva že prišla.

O. To je visoka raván. Midva sva že sedaj veliko višjeji, kakor je pri nas domá Šmarna gora. Ta raván je eno uro dolga; po svetu pa je več takih ravní, ki se po več ur raztegujejo na široko in dolgo, tako da človek komaj zapazi, da je na višavi. Ker je Kranjsko bolj gorata dežela in se gore na daleč in široko razprostirajo, ima pa dežela več takih ravní, kakor n. pr. logaška vis-raván, ktero obrobuje teržaška železnica; v tem gorovji je vas Slemje (2485') višjeje kakor Šmarna gora (2080') pri Ljubljani. Ribniška dolina je tudi taka visoka raván; ravno tako tudi Kočevje. —

Na tej ravní je naša planina, in tam le pod unim bregom je pa kočá, kamor planinar živino zaganja.

J. Tukaj kaj labko diham, in čista sapa veje okrog naji. Veliko sva stopala, pa bi vendar še rad vidil, da bi šla naprej.

O. Naj bode! Ali vidiš una dva visoka verha? med njima se hodi na Koroško.

J. Kako se pa pravi ta ozka pot med tema visokima verhoma.

O. To je sedlo. Taka sedla so dostikrat med visokimi gorami; so včasih bolj ali manj široka; po njih se hribi skupaj deržé, in ljudje si napravijo po njih pota. Ko bi sedla ne bilo, bi bila pot veliko daljša in težavniša. — Pa stopajva kviško, da prideva na herbet ali greben.

J. Kakšen herbet je tam?

O. Že iz podnožja gorá sva vidila dolgo, nepretergana versto gorá. Kjer je to gorovje naj višje, je pa herb et. Prilika se tu jemlje od živalskega telesa. Če so pa verhi skalnati, se tudi imenujejo grebeni. Iz herbta gor se vzdigujejo slemena, in še višej nad njimi verhi ali versaci. Če pa veliko goro primerjamo deblu pri drevesu, so pa manjši gore, ki se spuščajo po dolgih berdih v ravnino, vzrastki ali veje mogočnega debla (gorovja). Deblo ima včasih po dva verha; tudi velika gora se razdeluje v dva velika verha, ki imata vsak svoje podgričje, in tim pravimo panoga. (Dalje prih.)

Spodbudna pisma svojemu prijatelju.

I. Pismo.

„Ako pa kdo za svoje, in zlasti ze domače nima skerbi, je vero zatajil, in je hujši od nevernika.“
(Sv. Pavi I. Timot. 5, 8.)

Ljubi moj!

Važne so te besede vélikega aposteljna vsakemu stanu in slehernemu človeku. In res, kdor ne skerbi za svoje domače, ni vreden, da bi se imenoval kristijan! On je še hujši od neumne živine, kajti še neumna živina skerbi za svoje, in jih ljubi po svoje. Glej, ljubi moj, te ojstre aposteljnove besede obračajmo učitelji tudi na se in na našega „Uč. Tovarša!“ Zdi se mi, da so prav primerne; „Tovarš“ je naš domovinec, list vseh slovenskih učiteljev. Komur tedaj za našega „Tovarša“ mar ni, tak se mi zdi, kakor bi ne skerbela za svoje domače. Da pa se šteješ tudi ti, ljubi moj, v versto onih učiteljev, ki našega „Tovarša“ še po obrazu ne poznajo, tega jaz od tebe ne bil nikdar pričakoval, ker poznam te iz najinih šolskih let, da si prav verl mladeneč. Kaj te je vendar premotilo, da si se tako spremenil in da si tako oterpnil!? — Rekel si mi uni dan, da si lahko dober in verl učitelj brez „Tovarša!“ — Mogoče; toda jaz mislim, da bi bil ti še bolji učitelj, ako bi bral naš domači šolski list. Da pa ti malokdaj kaj bereš, in da se tudi kaj malo spisovati vadiš, pričajo mi tvoji listi, ki mi jih pišeš!

Ti praviš, da si lahko dober učitelj, če tudi ne bereš podučnih pedagogičnih spisov. Jaz pa pravim, da je to nemogoče. Le poslušaj, kaj ti sedaj povem! Ko sem bil še v

pervi službi pred petemi leti, sem imel priliko opazovati dva kmeta. Eden je prav marljivo bral naše „Novice“, drugi pa „Novic“ še po imenu ni poznal. Verjemi mi, ljubi moj, da je bil med tema dvema kmetoma razloček, ko med dnevom in nočjo! Pervi je imel prav čedno hišico. Za hišo je imel kaj lep sadni vert, v katerem je bilo mnogo lepega in žlahtnega sadnega drevja. Imel je svoje polje prav čedno obdelano. Bil je prav verl in reden kmetovalec. Večkrat je k meni prišel in me kako koristno in podučljivo knjigo na pósodo prosil, kajti po „Novicah“ spodbujen je imel veliko veselje do branja. Drugi kmetovalec pa je imel svojo hišo vso nečedno, tako da se je človeku studilo, ko je v njegovo hišo stopil. Na vertu je rastlo, kolikor je le samo hotlo. Za polje pa je imel tudi prav malo skerbi, kakor je bilo viditi. In kaj misliš, ljubi moj, od kod ta razloček med tema dvema kmetoma, ki sem ti ju ravno opisal? „Novice“ so to storile. Kar so kmetiške in obertniške „Novice“ kmetom, obertnikom in rokodelcem, to in še več so dobri pedagogični listi nam učiteljem, kajti „Novice“ obdelujejo tvarino, ktera bolj telesu, nego duhu koristi; pedagogični listi pa obdelujejo bolj duševno polje; duša pa je imenitniša od telesa. Da pa te preveč ne oplašim, ljubi moj, tako ti moram povedati, da se nisi še izneveril, ako te ni volja si „Tovarša“ naročiti. A povem ti pa, da je to tvoja lastna škoda, ako „Tovarša“ podiš od svojih vrat, in ga ne pustiš k sebi. Dobro prevdari to, ljubi moj, a stori, kar se ti bolje in koristniše dozdeva!

Ako so pa morebiti tvoje denarne okoliščine krive, da si „Tovarša“ ne naročiš, se pa k meni potrudi, in rad ti ga bom posodil, ker sem

vedno tvoj zvesti in odkritoserčni prijatelj

Ivan Zarnik.

Šolsko blagó.

Iz **slovnice**. (Števnik). Zapiši te le številke s čerkami: V panji je 15 do 20 tisuč čebel. Čmerljev je 100 do 200 skupaj. Zaželke imajo 6 nog. Pajki imajo 8 nog. — Zapiši s čerkami, koliko dni ima en teden, kako se imenuje prvi, drugi in sedmi dan v tednu, koliki del enega tedna je en dan, koliki del enega meseca je en teden. — Povej in zapiši s kolikimi zvonovi je v saboto delapust zvonilo, s kolikimi persti deržiš pero, s kolikerimi peresi pišemo. — Kolikerno hvalo zaslužiijo starši?

Po koliko učencev sedí v eni klopi? Po koliko drevesic je v drevesnici v eni versti vsajenih? Po koliko mladih izvalé razne tice? — Kolikrat na teden greš v šolo? Kolikrat na dan moliš, in kolikrat na dan ješ? — Zapiši imena nekterih drobcev! Zapiši imena kovanih in papirnatih denarjev! — Števnik ali brojniki (numerale) naznanja število oseb ali rečí, o kterih se govori.

Iz **spisja**. Preberi te le basni; pripoveduj jih s svojo besedo, in potem jih iz glave zapiši!

Volk in lesica gresta na lov, in prideta do velikih in malih živali. Lesica zgrabi kokoš; volk pa ukrade mladega konja iz hleva, čeravno bi bil tudi ovco lahko dobil. Oba neseta in vlečeta svoj plen v berlog. Lesica lahko skriva svojo jarco; samogoltni volk pa ne more konjiča spraviti v dupo. Lovec pride, in gre tebi nič, meni nič pri lesičji luknji mimo; ko pa pride do volkovega berloga, vidi zadnji konec konja zunaj luknje, sproži puško, in ustrelí volka. Bodi z malim zadovoljin!

Kuže je po zimi zmerzoval. Obljubi, da si bo poleti napravil kočó in jo bo dobro zadelal, da po zimi ne bo na mrazu premiral. Ko poletje pride, pozabi na zimo, in pravi: »Čemu bi mi bila gorka kočó, sej mi je še v koži prevročé!« Zopet pride huda zima, in kuže zopet zmerzuje.

Tako se godí vsakemu lenuhu.

Drevarji so posekan hrast z lesenimi zagobjdami razbijali. Hrast milo toži, rekoč: Ne dé mi tako težko, da me je sekira posekala in na tla zvernila; težje mi je, da me razdevljejo nemile zagobjde, ki so iz mojega rodú.

Veliko bolj nas bolí krivica, ki jo delajo naši domači, kakor pa tista, ki nam jo zavdajajo tujci.

Iz **številjenja**. a) Pri neki hiši so 4 ženske, mati in 3 hčeri. Vsaka teh štirih porabi za nepotrebna oblačila na čert letá 3³/₄ gold. Koliko znese to na leto? koliko bi gospodarju še ostalo, ako bi namesto teh poverhnih stroškov plačal davek od hiše, ki znaša na leto 45³/₅ gold.?

b) Kmet Pridnovič si misli: »Rana ura zlata ura; spal bom dovolj v grobu;« vstaja tedaj vsaki dan 1¹/₂ ure popred kakor njegov sosed, ki je priden ponočevavec in dober zaležuh. Koliko zasluži kmet Pridnovič na leto več od svojega zaspanega sosedá, če je ena zjutrajna ura za delo vredna 2¹/₂ grošev (po 5 kr.), in če se v mesecu šteje 26 delavnikov?

c) Med tem, ko drugi kmetje po zimi sedé in polegajo pri peči in za pečjo, kmet Skerben izdeluje mnogoverstna gospodarska orodja, p. grablje, senene vile, ročnike sekiram, motikom in kosem, metle, čisti semena itd. Koliko prisluži s tem do pomladi, če se en večer štejete za to 2 dvojáci ali desetki, in če se na mesec šteje 24 delavnih večerov, zima pa za 5 mesecev?

Zgledi za lepópisje. (Po abecednem redu.) Adam je bil prvi kmet. Bog oblačí, Bog vedrí. Cena ni mera. Čast je častí vredna. Delaj in moli! Ena ura zgubljená, dovolj krivice. Fara ima vse farane pod svojim zvonom. Glad je naj boljši kuhar. Hleb za trebuhom ne hodi. Izbirač je slab pogadjač. Jabelko ni daleč od drevesa. Kakor življenje,

taka smert. Leža ne bogati. Mladost norost. Ni planine brez doline. Okó je največe okno. Pes psa dergljá. Roka roko umiva. Sreča je opoteča. Tico po perji poznaš. Uboštva in bolezni ne moreš skriti. Vsi ljudjé vse vedó. Zob dosti, kruha malo. Živemu človeku se vse primeri.

Koristne reči.

Krompir.

(Spisal Bogomil Terzinski.)

Krompir (korun podzemljica) je gostovo najimenitniša rastlina, ki so jo iz Amerike k nam prinesli; povsod to rastlino tako čislajo, da jo smemo po pravici prvo za žitom imenovati. Kedej je bila ta rastlina k nam prinešena in kako se je širila po Angliji, po naših deželah i. t. d., se še dosedaj za gotovo ne vé. Naj berže so jo prinesli tisti naseljenci iz Virginije v Evropo, ki jih je l. 1584. pod vodstvom Valtera Raleigh-a, angleška kraljica Elizabeta poslala v severno Ameriko; nekteri pa terdijo, da jo je prvi v Evropo zanesel sloveči admiral Franc Drake, in pripovedujejo naslednjo prigodbo:

„Franc Drake je poslal svojemu prijatelju v London veliko krompirja s pismom, da naj ga posadi; rekel je, ko ta rastlina dozori, da je to zeló dobra jed. Mož je bil tega darú svojega prijatelja zeló vesel; dá krompir svojemu vertnarju, in mu zapové, da naj ga posadi in skerbno varuje.

Težko že pričakuje jeseni. Poletje se bliža koncu; kroglice, ktere pri tej rastlini prirastejo iz cvetja, so bile že rumenkaste; on pa misli, da je Drake z imenom sad menil te kroglice; povábi tedaj veliko imenitnih gospodov na kosilo. Povabljeni pridejo, in se jako dobro gosté. Skleda se verstí za skledo, in že mislijo, da je kosilo končano, kar strežaj prinese na mizo pokrito skledico. Uganjavajo, kaj bi bilo v njej, pa nobeden prave ne zadene; slednjič jim gospod pové, kaj je v skledici, in jim ob enem razloží, kar mu je Drake pisal o krompirji. Gospodje začnú pokušati, toda nova jed se jim ne dopada, dasiravno so krompirjeve kroglice v sirovem maslu pečene in s sladkojem dobro potresene, in vsi z enim glasom rečejo, da je to morebiti v Ameriki slastno, v Angliji pa, kjer morebiti zavoljo podnebja ne dozori, ne bo nikdar dobro. Gospod je jezen, da se mu je ta reč tako slabo

obnesla, ter vertnarju zapové, da rastlino poruje in sežgè, kar vertnar tudi v resnici stori. Ko se gre gospod drugo jutro po vertu sprehajat, mu nekaj zadiši. To se mu čudno zdi in zagadel reče vert preiskati, kje bi bilo kaj enakega dišečega. Kar zagleda na tleh nekaj pečenega krompirja, in vertnar mu pové, da je ta sad visel na korenini pri tej rastlini. Sedaj še le sprevidi, kaj je Drake z imenom sad hotel reči. Da bi ta mož svoje prvo ravnanje odobril, povabi zopet parlamentne *) gospode k obedu, in v resnici se mu je sedaj bolje obneslo, nego prvič.

Dolgo so krompir sadili le samo po vertih imenitnih gospodov. Tako se je godilo v Angliji do l. 1664., na Nemškem celo do 1740. leta. Bukland je prvi previdil, da se pomankanje in lakota naj lože odvrča, če se krompir pridno sadi; zato si je tudi veliko prizadeval, da se je ta koristna rastlina po Nemškem razširila. Tudi pruski kralj, Miroslav Vélíki, je veliko pripomogel, da so ljudje krompir sadili. Današnji dan je ta rastlina pri vseh izobraženih národih domá; celó v Indiji jo zeló čislajo. Res o začetku tudi prebivalcem te dežele ni bila prav po volji, pozneje pa so spoznali njeno korist, in sedaj je že obče znana. Le ljudstva južne Afrike še krompirja nočejo saditi, dasiravno ga radi jedó, to pa zato, ker ta rastlina ni podobna drugim prvotnim rastlinam, ki v tej deželi rastejo, ktere so, kakor pravijo, po svojih starših podedovali.

Pri nas na Kranjskem in sploh med vsemi Slovenci je krompir tako tečna rastlina, da ga dobiš v vsaki koči; in stare mamice, katerim se zé kruh upira, uživajo mesto njega krompir.

Krompir je v resnici dobrodelna rastlina, toda ne na vseh stranéh, in je v enem oziru še celó strupena; kajti iz njega se nareja tista rujava voda, kateri pravimo žganje, ki je že toliko ljudem vzela premoženje in življenje. Da bi se v naših krajih ta škodljiva pijača iz njega ne napravljala!

*) Parlamentne gospode imenujejo v angleškem jeziku: gospode višjih stanov.
Pis.

Dopisi in novice.

Z Dunaja. Zraven drugih novih državnih postav in prenaredb smo dobili tudi novega ministra za bogočastje in ukov, gospoda dr. Lavoslava Hasnerja, viteza artaškega. Ta novi minister je rojen v Pragi 15. marca l. 1818., kjer je tudi dokončal višje šole. L. 1848. je bil vrednik vladnega praškega lista in potem profesor pravoslovja v praškem vseučelišču. L. 1861. je bil izvoljen za deželnega in državnega poslanca, kjer je bil pervosednik pri šolskem svetovilstvu. — Tukajšnje novo učelišče „pedagogium“ dobro napreduje; nič manj kakor 60 učiteljev iz vseh nemških dežel se je oglasilo za novo razpisane službe.

Od sv. Janeza na Dravskem polju. Pervo nedeljo po novem letu je našo šolo zadela huda nesreča. Ravno med božjo službo zaženo ljudje hrup, da gori, in res, že je bilo vse šolsko poslopje v ognji. Ljudje pravijo, da je učiteljeva dekla, ktera je bila dan poprej zavoljo neke tatvine okregana, poslopje zažgala, in je tudi sama zgorela.

Iz Tersta. Tukajšnji mestni odbor si je v kratkem pridobil veliko zaslug s tem, da je vse mestne šole lepo vredil in učiteljske plače zdatno povikšal; ministerstvo bogočastja in ukov je pa zavoljo tega mestu podelilo vse pravica pri oddajanji učiteljskih služeb.

Iz Bistrice na Pivki. Letošnja zima je huda, kakor še ni bila dolgo; vendar vkljubo velikega snega in mraza naši otroci radi hodijo v šolo. Milo se mi zdi, ko vidim o hudem mrazu otročiče po pol in tri četert ure daleč vse od mraza premerte v šolo dohajati; posebno pa se mi smilijo tisti otroci, ki so slabo napravljeni. Slišimo, da se bodo, kakor vlani, tako tudi letos blaga serca usmilila uboge mladine, da jim bodo napravila potrebne obleke. Bog daj! J. L.

Iz Ljubljane. Razpis prečastitega tukajšnjega konzistorija 31. dec. preteč. l. pod št. 2059/505 naznanja, da se bo Jan. Nepomuk Schlakarjeva milodarna vstanova s 26 gold. 40 kr. letnih obresti za čas od 1. avg. l. 1867. do tega časa 1868 l. podelila drugi učiteljevi vdovi. Prošnje za to naj se oddajajo pri preč. konzistoriji do konec mesca februarja t. l.

— Na svetih treh kraljev dan je v tukajšnji reduti napravil naš verli skladatelj gosp. Fr. Gerbee svoj prvi koncert, kateri se je prav slovesno obnesel. Vse, kar se je pelo in igralo, je bilo prav dobro izbrano, in se je tudi vsem poslušalcem zelo prikupilo. Se vé, da se je med vsemi rečmi naj bolj odlikovalo to, kar je pel g. Gerbee sam. Njegov glas je močen, veličasten, krasen in izurjen. Bog mu daj le terdno zdravje! Pri tem koncertu je bila pričujoča tudi prečastita rodovina našega cesarskega namestnika gospoda pl. Konrad Eybesfeldskega. Tudi „Tovars“ kakor „Novice“ želí in voši g. Gerbecu prav iz serca, da doseže vse, kar je bil njegov namen, ko je šel v praški konservatorij.

— V Zagrebu izhaja v krasnih zvezkih zabavno-podučna knjiga „Slavjanski jug“ s slikami. Izdaja in vreduje ga g. Gjuro

Klarič. Vsak zvezek velja 50 kr. Vsem Slovencem, ki jih veselje lepoznanke in podučne reči in ki se želé v slavjanstvu dalje izobraževati, priporočamo to prelepo knjigo.

— Neki gospod, bivši šolski ravnatelj, je „Učiteljskega Tovarša“ pred čestitimi poslušalci imenoval „ein primäres Blättchen“. Kaj je hotel reči z besedico: „Blättchen“ — si lahko mislimo; kaj pa: „primäres“ — tega ne razumemo, ker se „primäres“ — nasprot „secundäres“, „tertiäres“ razlagati dá tudi v dobrem pomenu. Pa bodi si kakorkoli, to je gotovo, da bi oni gospod šoletvu in svojim šolskim poslušalcem več koristil, ko bi namesti s tako dvomljivo oménjo raji s pisanjem in svojo modrostjo „Učiteljskemu Tovaršu“ hotel pomagati iz njegovega prvotnega stanu. Doslej pa le še čerkice poduka iz njegovega peresa nismo dobili. Vè „Novice“ pa vedite, kako ste se zmotile, ko ste že lani in predlanskem „verlega“ imenoval „Učit. Tovarša“, in zlasti ti „Danica“, kako si se prevarila, ko si še letos ga priporočala vsem Slovencem in si djala: „Vsak nov učitelj naj bi bil zavezan od konca do kraja prebrati in premisliti z nauki bogati časnik, iz kterega se tudi drugi stanovi zamorejo mnogo učiti“. Kaj si pač misli oni gospod o teh tvojih besedah?! Vredn. „Uč. Tov.“.

Premembe v učiteljskem stanu.

V Ljubljanski škofii. Postavljeni in prestavljeni so g. g.: France Avser, poterj. pripravnik za podučitelja v Grad v Bledu; France Petrič, učitelj iz Šentvida pri Berdu, za učitelja v novo šolo v Grahovo v cerkniškem okraji; France Gross, poterj. pripravnik, za učitelja v Šentvid pri Berdu; Jakob Inglič, privatni učitelj v Ljubljani, za II. učitelja v glavno šolo v Idrijo; France Česnik, podučitelj v Kočevskem mestu, za podučitelja k glavni šoli v Idrijo. — Umerla sta: preč. gosp. Simon Vovk, dekan in šolski oglednik v Radolici in Jožef Odar, podučitelj v Gradu v Bledu. R. I. P.!

Listnica. G. Iv. P. v Č. v.: Na šolska lista „Pädagogium“ in „Freie Schule“ se naroča pri Markgrafu in Müllerju na Dunaji (Tuchlauben 7). List „Pädagogium“ kaže, da bo v znanstvenih in v podučnih zadevah“ boljši mimo „Freie Schule“. — G. Gr. A. v Tr. in. g. J. J. na Pr.: 30 kr. ste premalo poslali; prosimo drugo! — G. Fr. K. v S.: Naročnina za II. pol. l. 1867. je bila na dolgu. — G. J. K. v Gr.: 2 gold. smo hvaležno prejeli; koliko velja „Tovarš“, vidite na vsakem njegovem listu spredaj. — G. G. A. v Tr.: 30 kr. ste premalo poslali. — G. J. P. v Ž.: Za Vašega „Tov.“ smo 28. dec. preteč. l. naročnino za celo leto prejeli. — G. M. R. pri sv. J.: Naročnina ni plačana za celo lansko leto. — G. L. G. v K.: Dva gl. prejeli na dolg od 1865., 1866. in 1867. l. — G. L. B. v P.: Na Vaše vprašanje: „če je učitelj, ko je na enem mestu za trdno postavljen, potem pa na drugo mesto prestavljen, še za trdno, ali ne“, — Vam odgovorimo to le: Če je učitelj po svoji volji prestavljen, je gotovo tudi v drugi službi za trdno postavljen. Ako pa bi učitelja c. k. vlada za kazen prestavila, bi potem vendar ne bil za trdno postavljen. Dostavek v dekretu: „in gleicher Eigenschaft“ pa se ozira le na „Lehrer, Organist, Messner“ i. t. d., ne pa na besedo „definitiv“. — G. J. M. na R. in vsem drugim prijatom, ki nam vošijo srečno novo leto: Lepa hvala za milo prijateljstvo! Bog daj tudi vam vsem v šoli in zunaj šole prav zadovoljno in veselo novo leto!

Odgovorni vrednik:

Andrej Praprotnik.

Tiskar in založnik:

Jož. Rudolf Milic.